

WAAR DIE VAN RENSBURGTREK IN 1836 VERMOOR IS (Verslag van 'n ekspedisie)

Die ekspedisie is moontlik gemaak deur 'n ad hoc toekenning van die Raad vir Sosiale navorsing van die Departement Onderwys, Kuns en Wetenskap, met die samewerking van die Raad van Kuratore vir Nasionale Parke. Die Parkeraad het die dienste van dr N. v.d. Merwe, veldwagter G. Adendorff en twee natuurle afgestaan. Verder het die Raad nog twee vragmotors en kampuitrusting verskaf.

Die personeel van die ekspedisie was as volg saamgestel:

Dr W Punt — Leier

Dr N. v.d. Merwe — Skakelbeampte van die Parkeraad

Maj. H. du Toit — Militêre argief

G. Adendorff — Veldwagter

Mnr D. de Ridder — Landmeter

Mnr W. Punt, jr. — Mynverklikker

Mnr J. Punt — Mynverklikker

Mnr S. van Schalkwyk — Fotograaf

Mnr Alfredo Pereira de Lima — Historikus vir die Portugese owerheid

Mnr Adriano Vaz da Silva — Administrateur

Mnr Benjamin Manso — Chef de Poste, Massingere.

By Combomune het ons ook die waardevolle dienste van die winkelier, mnr A. Carrapatoso as Sjangaan-tolk verkry. Die jong kaptein Masambo en sy indoenas was die ekspedisie uiters behulpsaam.

'n Uiters waardevolle bydrae was die gebruik van 3 Jeeps en twee mynverklikkers wat die Departement Verdediging tot ons beskikking gestel het. Die Departement Buitelandse Sake het die reëlings tussen die Portugese regering en ons getref vir die sekondement van mnr A.P. de Lima asook toestemming om die Unie-Portugese grenslyn op enige plek in die Lebombo oor te gaan. Die Otis-hysermaatskappy het meneer Jan Punt weereens spesiale verlof gegee om die hantering van die mynverklikkers waar te neem. Die Direkteur en personeel van Driehoeksmetingkantoor het vir ons die groot roetekaart geteken.

Ons ekspedisie is op 17 September 1959 uit Pretoria en dieselfde nag het ons op Skukuza geslaap. Die volgende dag is ons na Satara alwaar die kampuitrusting opgelaa en die ekspedisie in drie groepe verdeel is. Mnr. W. en J. Punt en D. de Ridder is deur Komatiepoort om mnr A.P. de Lima en 'n koerant-verteenwoordiger in Lourenço Marques te gaan haal. Dr N. v.d. Merwe en maj. H. du Toit het met die kampuitrusting deur Nwanetsipoort na die Limpopo gery. Die ander drie lede het in twee Jeeps noordwaarts na Letabakamp gegaan en 20 myl verder die Lebomborand by Gorionnek oorgegaan. Al drie geselskappe moes by Combomune aan die Limpopo bymekaar kom.

Die geselskap wat oor Gorionnek gegaan het moes vasstel of dit vir Van Rensburg se waens moontlik sou gewees het om langs hierdie roete die Limpopo te bereik. Ons was van plan om dié 70 myl van die Lebombo deur die Shingwedzi tot aan die Limpopo te gaan verken om te sien of dit 'n moontlike trekpad was. Ten ooste van die nek is die Lebombo en die terrein 'n uitgestrekte kliprand met ruie bos. Water is skaars en nêrens is daar tekens van ou paaië te bespeur nie. Alle soorte wild is hier volop en elke nag het die leeus om ons kamp gebrul. Die hele gebied is woes en onbewoon. Die terrein is ongetwyfeld onbegaanbaar vir

kakebeenwaens en selfs die Jeeps het maar 2 myl per uur kon aflê.

Nadat ons twintig myl oos tot naby die Shingwedzi gevorder het, het die mopanebos so ruig geword dat die Jeeps nie verder kon nie. Die ondeurdringbare bos het ons verplig om na die Letabakamp terug te keer maar die verkenning het ons egter oortuig dat die Van Rensburgtrek nie oor Gorionnek die Shingwedzi-rivier kon bereik het nie, maar wel deur een van die poorte.

Na ons mening is die trek deur Shilowapoort ongeveer 12 myl noord van Gorionnek. Hierdie poort is vir waens toeganklik en die terrein oos van Shilowapoort is vir waens tot aan die Shingwedzi begaanbaar. In hierdie rivier is daar by Mapacane 'n ou drif waar die Van Rensburgers na ons mening deur is.

Na ons terugkeer in Letabakamp is ons dieselfde dag weer verder en deur die Nwanetsipoort op pad na Combomune. Die dag daarna bereik ons toe ons kamp by Combomune waar ons dadelik met die navoring kon begin.

In ons afwesigheid het die Portugese, onder leiding van die Administateur van Gija, meneer Adriano Vaz. da Silva, met die ondervraging van die naturelle begin. Vir dié doel het die Administrateur en meneer Benjamin Manso, Chef van die pos Massingere 'n groot aantal naturelle ontbied. Kaptein Masambo het met sy indoenas en oes van dae aan die oproep gehoor gegee. By die ondervraging was meneer A. Carrapatoso en ons jarelange medenavorser meneer Alfredo Pereira de Lima die Portugese beamptes uiters behulpsaam. Die Portugese verteenwoordigers het kaptein Masambo en sy volk die versekering gegee dat hulle ons nie hoef te vrees nie en dat daar geen sprake van straf of weerwraak bestaan nie.

Ten spyte van die versekering en ons gerusstellende optrede het dit tog drie dae geduur voordat Masambo en sy mense bereid was om ons die plek van die moord te gaan wys. Die inboorlinge het gesê dat die plek oorkant die Limpopo op die regterwal is. Ons is in die Jeeps die rivier by Masambodrif deur en agt myl verder suid gaan ons die Djindi deur en kom op die moordterrein aan. Toe bevind ons dat dit dieselfde plek is as die wat die landmeter St. Vincent Erskine in 1872 besoek het en op sy kaart aangedui het.¹

Die dag voordat ons die rivier oor is het die administrateur daarin geslaag om 'n ou aambeeld wat Masambo se volk drie geslagte besit, in ons kamp te bring. Hierdie aambeeld is ongeveer 'n eeu gelede op die moordtoneel gevind² en die naturelle was bereid om die presiese plek van die vonds te gaan aanwys.

Op die moordterrein het Medamo Balois die kleinseun van die vinder, ons na 'n groot kremetartboom op die linkerwal van die Djindi geneem. Die boom staan 'n 100 treë van die Limpopo en die aambeeld is digby die stam gevind. Besonderhede oor die geskiedenis van die aambeeld is deur Masambo en sy volk verskaf.

Medamo Balois is deur sy grootvader vertel dat die aambeeld lank gelede aan 'n klomp Europeane behoort het. Die witmense het in karre met vier wiele gekom, perde, baie beeste en bediendes. Al die mense is terwille van hulle groot troppe vee naby die kremetarte gedood.

1. In Julie 1938 was ons reeds op die terrein, maar die ou kaptein Masambo het ontken dat hy iets van die Van Rensburgmoord af weet. Op een kremetart staan nog die letters van een van ons destydse geselskap F.S. 38 (Fritz Steyn).
2. Die kleinseun Medamo Balois het die aambeeld van sy vader Gosa Balois gekry en hy weer van sy vader Kotshane Balois. Laasgenoemde was die seun van Ingwane Balois wat tydens Manukosi se inval gevlug het, maar later weer na die Djindi gebied teruggekeer het.

Kaptain Masambo het ons meegedeel dat hierdie aambeeld gereeld weggesteek is sodra hulle hoor dat Boere van Transvaal in die omgewing was. Die aambeeld is gewoonlik dan gou in 'n gat begrawe, of onder die vloer van 'n hut weggesteek. By 'n paar geleenthede, vertel hy, is die aambeeld by 'n ander in-doena versteek. Op ons vraag waarom hulle die aambeeld dan steeds versteek het, was sy antwoord dat sy voorvaders bang was dat die aambeeld herken sou word en dus die straf op die hals van die Balois sou bring.

Dis aan die Portugese lede van ons ekspedisie te danke dat ons die aambeeld van Masambo se volk kon koop³. Tans word die aambeeld deur die deskundiges van Yskor aan wetenskaplike toetse onderwerp om die ouderdom daarvan vas te stel.⁴ Volgens die inboorlinge is die aambeeld honderd jaar gelede gevind, maar hoe lank dit onder die kremetart gelê het weet niemand nie.

Dis 'n eenhoring aambeeld wat 5½ lb weeg en alle tekens van ouderdom vertoon. Op die sykant staan twee rye syfers. Die boonste ry is ongetwyfeld 'n datum en lees 0.3.20. Voor die nul is tekens dat daar nog 'n syfer gestaan het en na toetse blyk dat dit 'n 2 was. Ons meen dat die datum 20 Maart 1820 is, maar sekerheid sal eers na die wetenskaplike ondersoek verkry word. Die tweede syfer is 948 wat waarskynlik 'n fabrieksyfer is.

Masambo se volk het ons toe ook die plek gaan wys waar jare gelede 'n klein waband naby die wal van die Limpopo gevind is. 'n Myl verder suid is die plek waar lank terug 'n stuk verroeste waketting gelê het. Die natuurlike het ons verseker dat die wabande gebruik is omdat dit uitstekende harde yster vir assegaaië en spiese is. Daarna het hulle ons die terrein beduie waar die geveg plaasgevind het en hoe die aanval geskied het.⁵

Vier of vyf van die waens was noord van die Djindi en die res suid van die rivier tot aan die kremetart uitgespan. Die 9 waens het langs die voetpad gestaan. Die Zoeloeaanval het uit die rigting van Lourenço Marques gekom en die suidelike groep kakebeenwaens is die eerste oorrompel. Daarna is die geveg na die linkerwal van die Djindi tussen 'n groot mahoniehoutboom en 'n kremetart verplaas en by hierdie kremetart is die laaste Boereverdedigers oorrompel.

Ons het die terrein met mynverklidders vir metaaloorblyfsels ondersoek dog niks gevind nie. Die moordplek is ongeveer 5 morg groot en 'n opgraving sal 'n maand duur. Die kans om nog ystervoorwerpe aan die oppervlak te vind is gering daar die alluvium die walle van die Limpopo in die afgelope eeu bedek het. Op 'n paar plekke is gate gegrawe en op 'n diepte van 3 tot 4 voet is 'n diep laag as ontdek. Dus 'n aanduiding dat die spoelgrond wel 'n paar voet dik is.

Na verdere bespreking met die natuurlike het kaptein Masambo en sy volk ons die plek gaan wys waar Manukosi se stat tydens die moord gestaan het. Die stat was tussen 3 en 4 myl noord van die Djindi op die regterwal van die Limpopo. 'n Tyd na die moord het Sakana sy stat na die linkerwal van Combomune teenoor Masambo se drif verplaas. Die nuwe stat was 6 myl noord van die ou een op 'n hoogte geleë, wat 'n goeie uitsig oor die Limpopo gebied gee.

Die natuurlike het ons ook vertel dat Manukosi voor die koms van die Voortrekkers twee van Masambo se kaptains vermoor het, maar dat 'n derde betyds

3. Die aambeeld is tans my eiendom.

4. Deur die vriendelike hulp en belangstelling van dr M. Kruger, algemene bestuurder van Yskor word die toetse tans uitgevoer.

5. Sien die twee kaarte wat deur meneer D. de Ridder geteken is. (Hier nie opgeneem nie.)

noordwaarts gevlug het. Hierdie bekentenis het bevestig wat ons by Massingere deur 'n naturel vertel is, nl. dat Manukosi en Masambo by dieselfde plek in die Limpopo water geskep het en dat Manukosi baie natuurle gedood het. Ons ekspedisie het die kop waar ons meen die stat gestaan het in kaart gebring. Op die kop is daar vandag nog 'n stat te sien.

Masambo het ons by sy stat laat stilhou om ons die voetpaaie na die Shingwedzi te wys. 'n Paar myl wes van sy stat gaan drie voetpaaie na die Limpopo. Een pad lei noordoos na die Masambodrif, die tweede gaan reg oos na Masambo se stat, terwyl die derde suidoos oor die Djindi by die handelspad na Inhambane aansluit. Die kaptein vertel dat die pad na die binneland langs die Shingwedzi gaan en dan deur die betrokke poort na Transvaal. Vroeër het die natuurle ook van Shilowapoort gebruik gemaak.

Op die linkerwal van die Limpopo het ons daarna die plek vasgestel waar die Inhambanepad van Combomune na die kus gaan. Die natuurle sê dat die pad nog gebruik word en dat dit deur bosveld en sandwêreld loop.

Op 26 September het die ekspedisie Combomune verlaat en oor Mapai en Pafuri na die Wildtuin gereis. Langs die pad is ons deur die bekende drif by Mapai wat vandag nog druk gebruik word. Op 27 September was ons weer terug in Pretoria.

SUMMARY OF THE FINDINGS OF THE EXPEDITION

1. The massacre of the Van Rensburg trek occurred 38 miles to the north of the confluence of the Olifants and on the right bank of the Limpopo Rivers.
2. That Chief Sakana and Manukosi was one and the same person and that he was responsible for the massacre.
3. That Louis Trichardt's patrol followed the actual wagon tracks of the Van Rensburg trek up to the Limpopo River.
4. The route followed by the patrol proved that Sakana's kraal was in the area of the confluence of the Olifants and Limpopo Rivers.
5. The anvil is at present being subjected to tests to try and establish the origin and age, but that it is indisputably old, although the date 20th March, 1820, must still be established.
6. The reconnaissance of the Lebombo Mountain proved that it was only possible for wagons to enter through the Shilowa and Shingwedzi gorges.
7. Owing to the difficult type of terrain at the confluence of the Olifants and Limpopo Rivers, Van Rensburg was compelled to change his course, and decided to proceed to Inhambane instead of Delagoa Bay.

(Uittreksel uit 'n artikel van *dr W. Punt* in *Koedoe* 3/1960)

'N REIS MET DR PUNT IN 1976

Sekerlik een van die grootste ervarings in my lewe was 'n twee maande reis om die wêreld in die geselskap van die onvergeetlike Dr Willem Punt gedurende November, Desember 1976.

Vir jare reeds vantevore het die aanloklike voorstel van Dr Punt by my gespook en toe daar die geringste geleentheid daartoe kom, het ek die kans gegryp.

Dr Punt, wat reeds 2 keer vantevore van die plekke besoek het, se gedagte was om 'n wêreldreis te onderneem wat daarop ingestel sou wees om hoofsaaklik plekke in die ooste en die weste te besoek, plekke waar die Hollanders in die 17de en 18de eeu kolonies gestig en erflatings gelaat het soortgelyk aan die Kaapstad en omgewing van 1652.

Met die voornemens om hierdie plekke, gestig deur die Hollands-Wes-Indiese Kompanjie en die Hollands-Oos-Indiese Kompanjie, te besoek en te verfilm, het 'n kameraman in diens van die S.A. Filmraad, George de Souza, ons vergesel.

Ons eerste besoekplek op die reis was Rio de Janeiro. Vandag is Brasilië natuurlik alombekend as 'n land van Portugese herkoms. Daarom was dit vir my interessant om vas te stel dat dit oorspronklik 'n Hollandse aanleg was. In die boustyl is daar weinig tekens wat daaraan herinner. In die groot ou Stadsmuseum het ons egter talle interessante erflatings van die Hollanders gekry – soos wapens, eetgerei, kleredrag en tuingereedskap – soortgelyk aan dié wat mens in Kaapstad aantref. Verder twee pragtige Rembrandt-agtige skilderye van 'n Hollandse soldaat en 'n Hollandse boer.

Volgende op ons reis was een van dié hoogtepunte – 'n besoek aan die 6 Hollandse eilande in die Karribiese See. In die suide, nie vër van Caracas Venezuela nie, lê drie van die 6, Aruba, Bonaire met die bekendste, Curacao in die middel. Laasgenoemde se hoofstad heet Willemstad en dit was mooi om te hoor hoe die Amerikaanse toeriste van Whillemsdied praat – geen sprake van 'n vertaalde Williamstown nie!

Ook die straatname laat enige Suid-Afrikaner tuis voel – Kerkstraat, Langstraat, Kortstraat ens. Die inboorlinge met 'n ligte kleurvel soos van ons Kleurlinge verstaan ons Afrikaans en praat 'n suiwer Hollands.

Die argitektuur van Willemstad en die res van Curacao is op sy eie 'n besoek werd. Verskeie tipe gewels, meer flambojant en pragtig kleurryk as waaraan ons gewoond is. En in plek van ons grasdakke het die huise almal die pragtigste teëldakke, die geute verskuil agter 'n borsweringmuur met 'n uitloop in 'n geboude watertenk om die kosbare reënwater op te vang.

Willemstad is 'n klein kleurvolle intieme stadjie met 'n pragtige gebou-erfenis. Groot olietenskepe vaar die stadjie in die middel die hawe in en uit. Aruba en Bonaire is dunner bevolkte eilande vol van tipiese “gansbaai-vissers-huisies”. As ek terugdink aan die reis, is dit na hierdie drie eilande wat ek die graagste sou wou terugkeer, heelwaarskynlik a.g.v. die verskeidenheid kleure op die geboue – dankie aan die Hollandse Goewerneur van destyds vir wie se sensitiewe oë die wit mure glo eens te veel was!

In die noorde van die Karribiese See lê nog drie Hollandse eilande waarvan St. Maarten die grootste – die dorpie hier het ons herinner aan Beaufort Wes of Colesberg op die see!

Op St. Eustatius was ons op 6 November bevoorreg om die 200 jarige eerste erkenning van die Amerikaanse onafhanklikheid deur 'n ander moondeid (Holland) by te woon. Dit was as gevolg van 'n kanonsaluut vanaf hierdie eilandjie toe 'n Amerikaanse vlagskip die hawe binnevaar op 6 November 1776.

'n Draai deur die hoogs interessante ou stad van St. Juan op die groot eiland Puerto Rica, waar Piet Heyn en sy "Silveren vloot" gereeld aangedoen het, en die onvergeetlike Nieu Orleans, is ons via Los Angeles en Honolulu na Taiwan.

Taiwan? kan u wel vra. My verbasing was oorspronklik net so groot om van Dr Punt te verneem dat die Hollanders in die 17, 18e eeu ook reeds in die suide van die destydse Formosa 'n aanleg gehad het met 'n pragtige kasteel nog meer indrukwekkend as die Kaapse Kasteel. Van die oorspronklike Fort Zeeland naby die huidige stad Tainan, is nie veel meer oor nie. Tog het Dr Punt se entoesiasme by die ontdekking van 'n ou verwaarloosde 18e eeuse Hollandse woning van klompies baksteen en klein-ruitjie-vensters 'n onuitwisbare indruk op my gemaak. Dit was vir hom sonder twyfel die hoogtepunt van sy reiservarings.

Vanaf Hong Kong neem ons 'n veerboot na die ou geskiedkundige Portugese stad Macao waar Dr Punt 'n standbeeld van Hendrik die Seevaarder opspoor – 'n buit van die Portugese waarvan Dr Punt vooraf reeds bewus was.

In Singapore bring ons 'n onbepaalde week deur met onsuksesvolle en frustrerende aansoeke vir visas om Djakarta en Indonesië te besoek.

Die reis word afgesluit met 'n weeklange tweede hoogtepunt – die besoek aan Sri Lanka – die vroeëre Ceylon.

Verbasend was dit om die pragtige Hollandse nalatenskap hier te vind, 'n Hollandse kasteel met 'n eg-Hollandse kerk daarbinne in die noordelike stad Jaffna.

'n Hollandse begraafplaas en 'n pragtige kerk (wat my aan die oorspronklike Groote Kerk in Kaapstad of selfs die Rynse Kerk op die Braak van Stellenbosch herinner), in die hoofstad Colombo!

En 'n spierwit gewelkerkie in Galle in die suide, met die letters V.O.C. gedurig sigbaar op poorte, ingange en bokant deure.

Dit was hier waar die selfsekerde takt van Dr Punt weer na vore gekom het, toe hy op 'n vraag van die polisie vanwaar ons kom, onmiddellik antwoord: We are Dutch South Africans! – met die klem op die Dutch – !!

Die onmiddellike reaksie – O! Very good. The Dutch were the best of all the colonial powers – they at least did something for this country!

Vandag na byna 7 jaar is die reis met Dr Punt nog so skerp in my geheue. En daarvoor dank ek Dr. Punt. Hy was 'n man met 'n onvermoeide ywer en entoesiasme wat hom na my mening altyd jonk in sy gees gehou het.

Hannes Meiring

NAVORSINGSWERK

- 1928: Dr Punt begin met navorsing in verband met die Voortrekkerroetes in Noord-Transvaal. Hy lê 200 000 myl af en gee sy bevindings weer in atlasse en ander publikasies. Hy kon daarna bewys dat beide die trekke van Louis Trichardt en Van Rensburg deur die huidige Kruger-Wildtuin na Mosambiek gegaan het.
- 1931: Dr Punt stel ondersoek in na die trekroete van Van Rensburg en veral die moordplek. Die gevolgtrekking waartoe hy kom — na 'n groot indaba met inboorlinge by Punda Milia — is dat Van Rensburg onmoontlik met sy vee en waens deur die Pafuri-gebied kon getrek het. Daar moes dus 'n ander roete verken word.
- 1938: Weereens word 'n vergeefse soektog na die moordplek geloods en daar word besluit om meer inligting aangaande die ou paaie deur die Wildtuin te verkry.
- 1945: Dr Punt ontdek die begraafplaas van Louis Trichardt en sy mense in Lourenço Marques.
- 1946: Dr Punt word as leier aangestel van die ekspedisie wat Trichardt se roete van Zoutpansberg na Delagoabaai moes verfilm.
- 1949: Die vlae wat hy van 1938 af versamel het, word op 15/16 Desember by die Voortrekkermonument vertoon. Dit was die eerste dergelyke vlagvertoon in Transvaal.
- 1949: Mnr J.G. Strijdom, minister van Lande, versoek dat die geskiedenis en benaming van die trekpaaie tussen Lydenburg en Lorenço Marques, veral in die Wildtuin, nagegaan moet word. Dr Punt is hiervoor genader.
- 1950: Met behulp van 'n transportryer is die pad gevolg en in Oktober is die verslag met roetekaart aan die Raad van Kuratore vir Nasionale Parke voorgelê. Die roete van Lydenburg na Delagoabaai is ook nagegaan en daar is ook vasgestel dat die winkel van Joao Albassini se hoofdoena by Pretoriuskop gestaan het.
- 1953: Met behulp van 'n reisbeurs van die Departement van Onderwys, Kuns en Wetenskap werk hy vir ses maande in die argiewe van Portugal, Italië, Duitsland, Nederland, Engeland en Oos-Afrika.
- 1957: Saam met mnr Rocco Knobel, direkteur van Nasionale Parke, het dr Punt plekke in die Wildtuin gaan uitsoek vir die aanbring van bronsplate deur die Historiese Monumentekommissie. Nuwe inligting is weer eens verkry en dr Punt kom tot die gevolgtrekking dat die Van Rensburgtrek naby die sameloop van die Olifants- en Limpoporivier vermoor is.
- 1958: Dr Punt stel vas dat Frans de Kuiper vergesel van 30 man, wat in opdrag van die VOC vanuit Delagoabaai na Monomotapa gaan soek het, tot in die huidige Krugerwildtuin gevorder het. Dit het in 1725 gebeur en hulle was die eerste blankes wat in die huidige Transvaal verskyn het. Teen die einde van hierdie jaar is die ondersoek na die Van Rensburgmoordplek weer aangepak. Waardevolle inligting is van inboorlinge verkry.

Dr Punt, die navorser

- 1959: Met steun van die Parkeraad is weer 'n ekspedisie aangepak en hulle slaag daarin om die moordplek 35 myl noord van die sameloop van die Olifants- en Limpoporivier, op die regterwal van laasgenoemde vas te pen. Dr Punt vind ook hier 'n aambeeld wat aan die Van Rensburgtrek behoort het en bring dit saam na Pretoria. Ook die roete van Van Rensburg deur Noord-Transvaal word gekarteer.
- 1960: In Junie word dr Punt deur die British Council vir ses maande na Engeland genooi en hy bestudeer die werk van die Nasionale Trust. In Nederland bestudeer hy die werk van die Vereniging Hendrik de Keyser. Hy besoek ook die VSA en besigtig die restourasie van Williamsburg.
- 1976: Saam met mnre Hannes Meiring en George de Souza onderneem dr Punt 'n reis om die wêreld op die spoor van oorblyfsels van die Hollandse koloniale argitektuur.

STIGTINGS EN ANDER ORGANISASIES

Dr Punt was verantwoordelik of mede-verantwoordelik vir die oprigting van verskeie liggame waarin hy 'n leidende rol gespeel het; onder andere die volgende.

1. Stigting Simon van der Stel.

Vanweë sy liefde vir die historiese oudhede van Suid-Afrika besluit hy dat iets daadwerkliks gedoen moet word om dit vir die nageslag te bewaar. Dr Punt beoog hier in Suid-Afrika iets soortgelyks as die vereniging Hendrik de Keyser in Nederland. In 1955 reeds het die Akademieraad hom ten gunste van so 'n vereniging uitgespreek. In 1959 is 'n stigtingskonferensie belê en op 8 April 1959 vind die oprigtingsvergadering plaas in die Kasteel de Goede Hoop. Dr Punt word later aangewys as direkteur van die pasgestigte organisasie wat 'n nie-winsgewende maatskappy sou wees. Kultuurhistories is dit geweldig belangrik want nou is daar 'n daadwerklike poging om ons argitektonies belangrike geboue te bewaar en te restoureer. Die geboue wat die stigting al gerestoureer het en gered het van slooping alleen sreek al boekdele, want in die bestek van 15 jaar is veel gedoen om ons mense meer bewus te maak van hierdie pragstukke en dit alles te danke aan dr Punt se ywer en baie harde werk. Dr Punt het September 1974 uitgetree as direkteur van die Stigting, maar het daarna nog drie jaar in 'n adviserende hoedanigheid aangebly. Sy seun, Willem, volg sy vader op.

2. Louis Trichardt-trek – Monumentfonds

Dr Punt tree ook op as voorsitter van hierdie fonds wat die Trichardt-gedenktuin in Lourenço Marques angelê het (1965). Die fonds is alreeds in 1952 in die lewe geroep om die kerkhof van die Trichardts aan te koop en aldaar 'n gedenktuin uit te lê.

3. Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns

In 1967 word 'n besondere erepenning vir kultuurhistoriese prestasie deur die Akademie aan dr Punt toegeken "een van die mylpale langs die pad van 'n volhardende navorsers en 'n bekroning van jarelange, onvermoeide ywer, taai wilskrag en hooggestemde idealisme".

4. Genootskap Oud-Pretoria

Die idee om hierdie vereniging te stig het in 1948 van dr Punt uitgegaan. Dr Ploeger noem hom met reg die geestelike vader van die genootskap. Dr Punt het veel gedoen op die gebied van straat en wyksname — baie van die name het 'n oorsprong by hom. In sy hoedanigheid as bestuurslid van die Genootskap was hy ten gunste van die behoud van die historiese karakter van Pretoria.

5. Stigting Jan van Riebeeck in S.A. & Nedl.

Alreeds in 1952 is die aandag gevestig op die toestand van die Van Riebeeck-huis in Culemborg, Nederland. Dr Punt het hier van te hore gekom en tydens 'n besoek aan Nederland ook die burgemeester van Culemborg besoek en met hom onderhandel. Terug in Suid-Afrika kon hy geen hulp van enige instansie kry nie. Mnr Van Koningsbruggen, die burgemeester, besoek dr Punt en op die besoek volg 'n briefwisseling waardeur dr Punt op hoogte bly van alle verwickelinge betreffende "De Fonteyn". Tydens 'n besoek aan Culemborg in 1960 kon dr Punt meedeel dat 'n komitee van ondersoek aangestel is om 'n oplossing te vind.

Restourasiefondse móés verkry word, maar die skenkers was uiters traag en die Minister van Onderwys, Kuns en Wetenskap het staats hulp vir die restourasie geweier. Dr Mary Cook het met die voorstel gekom dat 'n restourasiefonds gestig moet word en sy was bereid om daar en dan haar bydrae te lewer. Dr Punt het versoek dat 'n afsonderlike komitee vir die doel gestig word. Weereens volg same-sprekings met die burgemeester in Culemborg, maar nog steeds is daar 'n traagheid onder die publiek om iets daadwerkliks te doen. Maar toe teen die einde van 1963 word uit Nederland berig dat indien restourasie nie onverwyld aangepak word nie, sloping onvermydelik sou wees. In Januarie 1964 het die streeksbestuur van die Stigting Simon van der Stel 'n afsonderlike lys begin. 'n Week later word ook die A.N.V. in Kaapstad genader. Dr Punt nader mnr Ton Koot van die "Bond Heemschut" oor die nuutste verwickelings en die Nederlandse regering het in April 1964 restourasiesubsidies toegestaan.

Op 20 Februarie 1965 vind die stigtingsvergadering van die Van Riebeeck-huis-restourasiefonds aan die huis van regter V. Hiemstra plaas met dr Punt as die aangewese voorsitter daarvan. Die projek slaag en die nodige is ingesamel.

6. Die Hoofstad-bepanningskomitee
7. Die Transvaalse Provinsiale Administrasie se Komitee vir die Bewaring van Oudhede (voorsitter).
8. Die Raad van Heraldiek van die Republiek van Suid-Afrika
9. Die Historiese Monumentekommissie (later Raad vir Historiese Gedenkwaardighede).
10. Die Heraldiese Vereniging "Arma" van Suid-Afrika.

A.C. de Villiers

PUBLIKASIES

1. Willem J H Punt, *Louis Trichardt se laaste skof*. Louis Trichardt se trek van Zoutpansberg na Delagoabaai (met hoofstukke oor sy verblyf in Lourenço

Dr Punt op gevorderde leeftyd

Marques en Karel Trichardt se reis langs die Ooskus.) Proefskrif D Phil Stellenbosch. Pretoria 1953.

2. Dr W H J Punt (met foto's deur Eric Vertue), *The White walled Beauty of the Cape*. Kaapstad 1965.
3. W.H.J. Punt, J. Ploeger, F.C.L. Bosman e.a., *Bewaring van ons erfenis. Deel I Bewaring van ou geboue en historiese oorblyfsels*. Caltex, Kaapstad 1966.
4. Willem Punt, Clemens Trefois en Jan Ploeger, *Ons Kaapse Gewels/Our Cape Gables*. Uitgegee deur die Stigting Simon van der Stel. Herdruk Pretoria 1970.
5. Dr W.H.J. Punt, dr J. Ploeger, dr C.J. Schutte Strydom, en H. Klein, *Historiese tablo's op teels / Anglo Boer War on Tiles*. Brosjyre/album uitgegee deur die Suid-Afrikaanse Lugdiens, 1970.
6. Dr W H J Punt, *Die eerste Europeane in die Nasionale Krugerwildtuin 1725 The first Europeans in the Kruger National Park*. Publikasie van die Raad van Nasionale Parke van die Republiek van Suid-Afrika, Pretoria 1975.

A.C. de Villiers

ARTIKELS VAN HISTORIESE AARD DEUR WILLEM HENRY JACOBUS PUNT

1. Geographic Influences on the Great Trek and Later, Die Suid-Afrikaanse Aardrykskundige Tydskrif, XIV, Desember 1931.
2. Klimaat, Berge en Riviere, en hulle invloed op die Groot Trek met roete-kaart, Die Vaderland, 10.12.1936.
3. Baanbrekerspore van die Ossewa, met roetekaart (Art. in: Die Gedenkboek 1938, Johannesburg, 1938).
4. Die Van Rensburg-raaisel, I, II, & III, Die Volkstem, 6, 7 & 23.8.1939.
5. Louis Trichardt is deur Pienaarsnek, Die Brandwag, 1.12.1939.
6. Hoe die Voortrekkers getrek het, Die Vaderland, 16.12.1939.
7. Op Trichardt se Waspore, Die Huisgenoot, 4.4.1941.
8. Die "Trouw Boek" van die Potgietertrek, Die Huisgenoot, 19.6.1942.
9. Our early Voortrekkers (Van Rensburg and Trichardt) and their links with Mozambique, The Outspan, 7.7.1944.
10. Die Trichardt-begraafplaas in Lourenço Marques, Die Volkstem, Augustus 1944.
11. How I discovered the Trichardt Graveyard in Lourenço Marques, The Outspan, 15.9.1944.
12. Trichardt did not pass through Chueniespoort (24 September 1837). Africana Notes and News, March 1945.
13. Europese Tale van Afrika, Die Huisgenoot, 30.11.1945.
14. The State should gather historical data about Africa, The Outspan, 7.2.1947.
15. Die Groot Trek sal van wêreldbetekenis word, De Nederlandsche Post, Desember 1947.

16. Op besoek by 'n Voortrekker van Oos-Afrika, *De Nederlandsche Post*, Januarie 1948.
17. Louis Trichardt, 1783–1838, *The Outspan*, 20.7.1951.
18. Enige besonderhede in verband met Du Preezhoek, *Pretoriana*, Deel I, Nr 1, September 1951.
19. Die toekoms van Kerkplein, *Pretoriana*, Deel I, Nr. 2, Desember 1951.
21. 1652–1952, *Pretoriana*, Deel 1, Nrs 3 & 4, Maart 1952.
22. Ons Stad groei/Our City is growing, *Pretoriana* Deel 2, Nr 1, September 1952.
23. Pres. Kruger en die staanplek van sy standbeeld, *Pretoriana*, Deel 2, Nr. 1, September 1952 (verklaring afgeneem van mev. Helena de Zwaan).
24. Die Genootskap Oud-Pretoria se standpunt i.v.m. die Kruger-standbeeld en die toekoms van Kerkplein, *Pretoriana*, Deel 2, Nr 2, Desember 1952.
25. 'n Versameling seldsame dokumente en foto's, *Pretoriana*, Deel 2, Nr 3, April 1953.
26. The Fountain Lodge, *Pretoriana*, Deel 2, Nr 4, Julie 1953.
27. Waar President Kruger in 1895 en 1900 in Lourenço Marques tuis was, *Pretoriana*, Deel 3, Nr. 3, April 1954.
28. 14 Julie 1904, *Pretoriana*, Deel 3, Nr. 4, Julie 1954.
29. 'n Besoek aan Villa Dubochet 17, Clarens, *Pretoriana*, Deel 4, Nr 1, September 1954.
30. Moderne argitektuur gaan ons Kerkplein skend, *Pretoriana*, Deel 4, Nr. 2, Desember 1954.
31. Brokstukke uit "My Ervarings en Herinneringe Gedurende die Tweede Vryheidsoorlog" opgestel deur kapt. Alex. George Boshoff en verwerk deur dr. W. Punt en J. Ploeger), *Pretoriana*, Deel 4, Nr 2, Desember 1954.
32. Jaarverslag, Genootskap Oud-Pretoria/Annual Report, Association Old Pretoria, *Pretoriana*, Deel 4, Nr 3, April 1955.
33. Pretoria's First Centenary, 1855–1955, *Pretoriana*, Nrs 16 & 17, Julie–September 1955.
34. Die Wapen van ons Genootskap, *Pretoriana*, Nrs 16 & 17, Julie–September 1955.
35. 'n Besoek aan Ouddorp (deur dr Willem Punt), *Pretoriana*, Nrs 16 & 17, Julie–September 1955.
36. Die Eeufeesjaar is verby, *Pretoriana*, Nr 18, Desember 1955.
37. Jaarverslag 1955, Genootskap Oud-Pretoria/Annual Report for 1955, Association Old Pretoria, *Pretoriana*, Nr. 19, April 1956.
38. Wyle mnr. Just de Loor, *Pretoriana*, Nr. 20, Julie 1956.
39. Ons Voorsitter aan die woord (verwelkoming van mnr H.M. Rex as nuwe redakteur van *Pretoriana* in plek van dr T.S. van Rooyen), *Pretoriana*, Nr 23, April 1957.
40. Henk Pierneef, *Pretoriana*, Nr. 25, Desember 1957.
41. Jaarverslag 1957, Genootskap Oud-Pretoria/Annual Report 1957, Association Old Pretoria, *Pretoriana*, Nr 25, Desember 1957.
42. Ons Genootskap (Oud-Pretoria) 1948–1958. *Pretoriana*, Nrs 26 & 27, April–Augustus 1958.
43. Die Van Rensburg-moord, *Jaarboek 1957–1958*, Ned. Hervormde Sustersvereniging.

- 43(a) Die Simboliek van die Trichardt-gedenktuin in Lourenço Marques. Tydskrif van Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns 1958.
45. Verkenning van die Krugerwildtuin deur die Hollandse Oos-Indiese Kompanjie, 1725, Koedoe, Nr. 1, 1958.
46. Jaarverslag 1958, Genootskap Oud-Pretoria/Annual Report, Association Old Pretoria, Pretoriana, Nr. 29, April 1959.
47. Heloise Greenlees. In Memoriam, Pretoriana, Nr 30, Augustus 1959.
48. Voorgestelde gedenktuin vir die Louis Trichardt-trek in Lourenço Marques, Hetzog-Annale, 6, Desember 1959.
49. Woord van Waardering aan Dr Spies, Pretoriana, Nrs 32 & 33, April–Augustus 1960.
50. Klapperkop – an old republican fort in Pretoria – may become a restaurant, South African Panorama, Vol. 5, No. 8, August 1960.
51. Ons Eerste Jaar (van die Stigting Simon van der Stel)/Our First Year (Simon van der Stel Foundation), I, Mei 1960 (Hierna net verwys na Bulletin).
52. Historic Buildings: Work of the Simon van der Stel Foundation, South African Builder, Vol. 38, No. 11, November 1960.
- 52(a) Red ons Erfenis, Die Huisgenoot, 4 Desember 1960.
53. Waar die Van Rensburg-trek in 1836 vermoor is, Koedoe, Nr. 3, 1960.
54. Restoration is in the interests of the national economy, Bulletin 2, March 1961.
- 54(a) Monumentsorg bevorder nasietrots (Dr W. Punt & Dr J. Ploeger), Lantern, Maart '61.
55. Age-old republican ideal realized, South African Panorama, Vol. 6, No. 5, May 1961 (In samewerking met dr Jan Ploeger).
56. Staatsmodelskool as historiese gedenkwaardigheid, Onderwysbulletin 6, September 1961.
57. Louis Trichardt se voorsate, Historia 6, September 1961.
58. Beskawing eis bewaring, Bulletin 4, April 1962.
59. G(erard) Rissik, Penningmeester van die Genootskap Oud-Pretoria en President van die Suid-Afrikaanse Reserwebank, Pretoriana, Nrs 39 & 40, Augustus – Desember 1962.
60. Beknopte oorsig van die historiese navorsing in die Nasionale Krugerwildtuin, Koedoe 5, 1962.
61. Beroepsburgemeester word verlang, S.A. Munisipale Tydskrif 44, Januarie 1963.
62. Familie Heuffke, Familia 3, 1964–1965.
63. 'n Pleidooi, Bulletin 9, Oktober 1964.
64. 'n Vergete wêreldryk, Bulletin 12, April 1966.
65. Relics of the vast Dutch commercial Empires (The Dutch East and West India Companies) I, Bulletin 13, Oktober 1966, II, Bulletin 14, April 1967.
66. Gelukwensing van dr Willem Punt, Stigter en Eerste Voorsitter van die Genootskap Oud-Pretoria (1949–1969).
67. In Memoriam Sy Edele Dr Wm. Nicol, 1887–1967, Bulletin 15, Oktober 1967 (In medewerking met dr Jan Ploeger, Redakteur, Bulletin).
68. From the beggar era (horses in art), South African Panorama 13(2), February 1968.
69. Our First Ten Years/Ons Eerste Tien Jaar, Bulletin 18–19, April 1969.

70. Besonderhede aangaande kunswerke/Details concerning portraits, Bulletin 18—19, April 1968 (In samewerking met dr. Jan Ploeger, Redakteur, Bulletin)
71. Save our heritage, Bulletin 22, Oktober 1970.
72. Die ontstaan van die “Stigting Jan van Riebeeck” in Suid-Afrika, Bulletin 23, April 1971 (In medewerking met mnr Willem J. Punt).
73. Afrikaans in Holland, Bulletin 23, April 1971.
74. The Dutch Castle at Elmina in Ghana (1869), Bulletin 24, Oktober 1971.
75. Mauritius, Bulletin 25, Mei 1972.
76. City Bank (Barclays Bank) is praised, Bulletin 26, Oktober 1972.
77. Kaap kort ondergrondse treinstelsel, Bulletin 27, April 1973.
78. Our Editor-in-Chief/Ons Hoofredakteur (Dr Jan Ploeger), Bulletin 28, September 1973.
79. Ontwikkel liefde vir monument, Bulletin 31, Junie 1975

A.C. de Villiers

ROLPRENTE EN SKYFIES

Dr Punt is direk betrokke by die vervaardiging van sommige dokumentêre films en hy gebruik dit ook in sy lesings en voordragte.

1. 'n 16 mm kleurrolprent “Spieël van ons verlede” is in 1960 vir die Stigting Simon van der Stel vervaardig. Dit handel oor die bewaring van ons histories-belangrike geboue.
2. Louis Trichardt se tog van Zoutpansberg na Delagoabaai in 1838. 16 mm. Kleurrolprent. Dit is dan ook die eerste dokumentêre rolprent in Afrikaans.
3. Die koms van die eerste blankes wat in 1725 Transvaal binnegedring het; 'n Hollandse ekspedisie van 31 man o.l.v. Frans de Kuiper en sersant Johannes Monna. Kleurrolprent 16 mm.
4. “Fort Merensky Herleef”, 1964. 'n Dokumentêre film aangaande restourasie van Fort Merensky, Middelburg, Transvaal.
5. 'n Dokumentêre film oor Boekenhoutfontein en die restourasiewerk daarvan.
6. Inwyding van die gedenktuin in Lourenço Marques — rolprent.
7. Kleurskyfies van historiese geboue, Kaaps-Hollandse boustyl, pionierwonings en monumente.

A.C. de Villiers

Sy belangstelling in ons ryke volksverlede is grensloos, sy energie en werkvermoe is eindeloos en sy omgang met sy medewerkers is altoos simpatiek en waardeerend . . . Gelukkig is die liggaam aan wie dr Punt sy hulp verleen en gelukkig is die Volk van Suid-Afrika by wie hy hom onvoorwaardelik in diens gestel het. Ons het meer sulke manne nodig.

Dr G.W. Eybers (Pretoriana Des. 1959)

BEGRAFNIS

Willem Henry Jacobus Punt
*26-04-1900 – †22-05-1981

Kerkdien

Dinsdag 26 Mei 1981 11h00
N.G. Kerk Bronberg Sunnyside Pretoria RSA

Teraardbestelling

Pretoria-wes-begraafplaas Rebeccastraat

Verversings

“De Punt” Charlesstraat 479, hoek
Brooklynweg Menlopark Pretoria
12h15 – 14h30

IN DIE KERK

Die diens word gelei deur ds P. Combrink, predikant in die Nederduits-Gereformeerde Gemeente Bronberg Pretoria

Skriflesing

Psalm 78 verse 1 tot 12.

Handelinge 13 verse 26 tot 37

Teks: Handelinge 13:36

Want Dawid het ontslaap, nadat hy sy eie geslag volgens die raad van God gedien het, en is by sy vaders waggelê en het verderwing gesien.

Gesang 285.3

By die ope graf, o Here —
aan U ons lof en dank en ere!
U het die dood vir ons oorwin!
Elke sterwe bring besinning,
Maar, Heer, u sterwe bring oorwinning,
net U lei ons die lewe in!
So droog ons by die graf
dit bitter trane af —
Halleluja!
aan U die eer, gesalfde Heer,
wat ook oor graf en dood regeer!

Gesang 353:4

Ek weet aan wie'k my toevertrou het,
al wissel dan ook dag en nag;
ek ken die Rots op wie'k gebou het,
van wie ek al my heil verwag.
Eens aan die einde van my lewe,
sal ek, van alle sorge vry,
vir elke dag my hier gegewe
u hoër, reiner loflied wy.

Huldeblyk:

Dr N.A. Coetzee
Sekretaris van die Willem Punt-Vereniging
Redakteur van Pretoriana (Genootskap Oud-Pretoria)

Bedankings:

Mnr Willem J. Punt

DRAERS

By die Kerk

Dr Herman Rex	Vriend, oud-kollega en medewerker
Mnr Hannes Meiring	Vriend en medewerker
Mnr J de Wet Trichardt	Vriend en medewerker Voorsitter van Trichardt-Genootskap
Mnr Johan de Ridder	Neef – susterskind
Mnr Jim Ruwers	Neef
Jongeheer Anton W. Punt	Kleinseun

By die Graf

Mnr Willem J. Punt	Seun
Mnr Jan W. Punt	Seun
Dr Anton M. Punt	Seun
Dr Steve Driver	Skoonseun
Dr Chris van der Merwe	Skoonseun
Mnr Lourens J. Punt	Kleinseun

VOORSITTERSVERSLAG - JAAR 1982-83

Dit is vir my 'n voorreg om soos volg te rapporteer aangaande die werksaamhede van die Genootskap Oud-Pretoria vir die afgelope boekjaar.

Die bestuur was soos volg saamgestel en die werk van elke bestuurslid word aangedui.

Voorsitter	Dr N A Coetzee	
Visie-Voorsitter	Mnr W J Punt	Waaksaamheid & Straatname
Tesourier	Mnr Anton Jansen	
Redakteur (Pretoriana)	Prof F du T Spies	
Sekretaresse	Mev M L Willmer	
Hulpsekretaresse	Mev B Steenekamp	
Argivaris	Dr P J Venter	
Lede	Mnr T E Andrews	Nuusbrief
	Mev M Andrews	Bustoere
	Dr H C Petrick	Historiese Grafes
	Mnr N Lemmer	Pretoriase Forte
	Mnr C F T Hendrikz	Skooltuine-kompetisie
	Mnr M Emms	Reëling van Funksies

Die volgende sake is gedurende die jaar deur die Genootskap Oud-Pretoria afgehandel.

1 Transvaliana/Pretoriana Uitstalling

Hierdie uitstalling wat in samewerking met die Nasionale Kultuur-historiese en Opelugmuseum, die Africana Vereniging van Pretoria, die Stigting Simon van der Stel en die Mediese Historiese Vereniging van Noord-Transvaal georganiseer is was 'n groot sukses. Die uitstalling is op 24 November 1982 geopen. Dank word oorgebring aan mnr Mervyn Emms wat die organisasie so suksesvol behartig het. Hierdie uitstalling sal jaarliks plaasvind met variasie van die tipe materiaal wat versamel en vertoon sal word.

2 Pretoria-Stigtersdag.

Op 17 November 1982 net na die gesellige piekniek-afsluitingsbyeenkoms by die Fonteine is 'n Kranslegging deur die Genootskap waargeneem in die Kerkstraatbegraafplaas op die graf van die eerste predikant van Pretoria - Ds Begeman. Die Voorsitter het 'n toespraak gelewer en namens die Stadsraad van Pretoria is 'n krans gelê deur die adjunk-Burgemeester, Raadslid van Jaarsveldt. Ook het die Genootskap 'n krans gelê op die graf van hierdie pionier van Pretoria.

- 3 Samesprekings is met die Middestad vereniging gevoer met die doel om die Lewis & Marksgebou en die Kynochgebou te bewaar met die voorgenome ontwikkeling van die betrokke straatblok regoor die Staatsteater as die Verwoerdplein. Daar word nou meer belangstelling getoon in die bewaring van ou geboue of hulle fasades as in die verlede, danksy die pleidooie van die Genootskap Oud-Pretoria.
- 4 Onderhandelings is met die Stadsraad van Pretoria gevoer oor die bewaring van gedeeltes van die Ou Tremloodse en Ou Kragstasie van Pretoria in die straatblok tussen Schoeman, van der Walt, Pretorius en Prinsloo strate.
- 5 Deur bemiddeling van die lede van die Genootskap Oud-Pretoria is die verwydering en verwaarlosing van die historiese klip-mylpaal langs Kerkstraat-Oos verhoed en is die mylpaal in ere op 'n geskikte plek ingeplant na die werk aan die sypaadjie voltooi is.
- 6 Versekering is van SANLAM ontvang dat die naam (of gedeelte daarvan) behoue sal bly in herinnering aan die ou Residensie-hotel wat gesloot is om plek te maak vir hulle nuwe gebou in Schoemanstraat in die middestad.
- 7 Vordering is gemaak met die opsporing van die Booysen-Serwituuthouer van die Voortrekker-Booysengrafte langs van der Hoffstraat in Booyens, Pretoria. Sodra die toestemming van die serwituut-houer verkry is, sal die restaurasie van die grafte aandag geniet. Die Stadsraad van Pretoria en die Raad vir Nasionale Gedenkwaardighede sien nie kans om hierdie begraaftplaas te restoureer nie, dit val buite hulle bestek.
- 8 Die publikasie van Pretoriana No 82 en 83 kon afgehandel word, niesteenstaande die finansiële probleme. Dank aan Prof F du T Spies, wat as redakteur reeds verdere werk gedoen het vir die publikasie van die dr Willem Punt gedenkuitgawe wat in April/Mei verwaag word. Ons bedank Prof Spies.
- 9 Die Genootskap het met die Universiteit van Pretoria saamgewerk in die bewaring van Kaya Rosa waar die Universiteit in 1908 met sy klasse begin het. Die gebou sal op die Universiteitskampus op die hoek van Roperstraat en Lynnwoodweg heropgerig word en sal dan gebruik word as Inligtingsburo van die Universiteit. Die bronsplaat wat die Genootskap Oud-Pretoria jare gelede aangebring het sal ook oorgeplaas word.
- 10 'n Baie aangename braaivleisfunksie is op 10 Julie 1982 op die plaas van mnr Boet Velthuysen gehou. Laasgenoemde het die vleis voorsien en die Voorsitter het in dank 'n diploma Vriend van die Genootskap Oud-Pretoria aan mnr Velthuysen oorhandig. Dank ook aan mnr en mev Henningse en die kinders vir hulle gasvryheid en onthaal. Ook dank aan Mollie Willmer vir haar reëlins as suster van mnr Velthuysen.
- 11 Die Bustoere het gedurende die jaar baie suksesvol verloop en dank word oorgebring aan mnr en mev T E Andrews vir hulle onvermoeide ywer. Nuwe lede word gedurende die bustoere gewerf en ook is geld ingesamel vir die restaurasie van die Booysengrafte. Die verkryging van spesifieke persone om as gidse te dien by die verskillende plekke of terreine wat

besoek word is 'n groot werk wat uitstekend deur mnr en mev Andrews behartig word. Dank word ook hiermee aan die gidse uitgespreek.

- 12 Aandag is geskenk aan die bewaring van die Mundbegravingplaas wat in verband staan met die Pioniershuis in Silverton wat reeds deur die Nasionale Kultuurhistoriese en Opelugmuseum gerestoureer is en vir die publiek as ontspanningsoord opgestel is.
- 13 Aandag word geskenk aan die dokumentasie oor die du Preezhoek begravingplaas, danksy die ywer van Dr H C Petrick. Hierdie was die oudste begravingplaas van Pretoria en is reeds vroeër na die Kerkstraat-begravingplaas oorgebring.
- 14 Die Laerskole Tuine-kompetisie vir 1982 is suksesvol afgehandel, en dank is verskuldig aan mnr C F T Hendriksz wat die organisasie jaarliks waarneem en die funksies vir die prysuitdeling by die skole behartig.
- 15 Die bewaring van die ou fort naby die Eerste Minister se Amptelike woning geniet aandag. Dit staan bekend as Johnston Redoubt en is nog in 'n besondere goeie toestand. Die hulp van die Eerste Minister word verkry in hierdie bewarings-projek. Ook word die fontein in die Wonderboomfort onder die aandag van die Parkeraad gebring. Mnr Lemmer word bedank vir sy ywer.
- 16 'n Interessante lesing oor Forte deur mnr Tomlinson is in die Poskantoor Museum gehou, dank sy die reëlings deur mnr Mervyn Emms.
- 17 Die Departement Gevangenis- en Beroepsreg het beloof dat items van die gesloopte ou Gevangenis op die Gevangenis-terrein bewaar sal word en ingeskakel sal word by die nuwe geboue wat beplan word. Veral sal aandag geskenk word aan die hskakeling van die ou Tronkdeure wat in besit van die Genootskap Oud-Pretoria is. Die Fort in Johannesburg word as 'n Gevangenis-Museum ingerig en sommige items wat bewaar word sal daarheen oorgeplaas word.
- 18 Die Genootskap onderhandel met die Administrateur van Transvaal vir die bewaring en benutting van die Erasmus-huis (met die torings) op Erasmusrand. Die terrein en huis behoort nou aan die Provinsie van Transvaal.
- 19 Die Genootskap is verteenwoordig op die Straatnamekomitee van die Stadsraad van Pretoria en aanbevelings word met oorleg gedoen. Mnr W J Punt hou 'n wakende oog en hy word van harte bedank. Die Genootskap bevestig weereens sy beginselbesluit dat name van strate 'n historiese erfenis is en nie verander moet word nie. 'n Besondere woord van dank word gerig aan al die Komiteelede wat hulle afsonderlike departemente se belange so bekwaam gedien het. Ook word die Sekretaresse mev Mollie Willmer bedank vir haar bekwaam hantering van all sake en vir haar ywer om die Genootskap Oud-Pretoria te dien. Mev B Steenekamp wat in stilte al die swaar en eentonige werk doen om adresse te skryf op al die briewe en tydskrifte wat aan die lede gaan, word van harte bedank. Die kontak met ons lede is die belangrikste werksaamheid van die Genootskap.

Ons dank aan die Argivaris Dr P J Venter vir sy werk om belangrike dokumente en items te orden vir bewaring in die Argief van die Genootskap wat in die Staatsargief in die Uniegebou opgeberg word.

VICTORIA DRUKKERY PRETORIA